תלמוד בבלי · אחרונים · בית מאיר · סדר קדשים

בית מאיר על ערכין

רבי מאיר פוזנר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

בית מאיר על ערכין

רבי מאיר פוזנר

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/בית-מאיר-על-ערכין/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב: 4
דף ג: 4
דף ד: 4
דף ה: 5
דף ו: 5
דף ו: 6
דף ז: 6
דף ז: 6
דף יא: 7
דף יא: 7
דף כ: 7
דף כג: 8
דף כד: 8
דף כח: 8
דף לג: 9

דף ב:

האי טמא במוקדשים וכו'. יש להקשות מה קושי' הא מהכא שמעינן לאפוקי מקושי' תוס' ד"ה דליתא () מספק אי לא איירי בבמה וצ"ע:

דף ג:

נהי דפטורים בשעת עבודה וכו' עיין פרש"י ועיין תשובת שער אפרים סי' ל"ד. ועיין ס' פ"י במס' סוכה שם. ובכל דבריהם לא הונח לי. ולכן אני מבקש מחילה מכבוד מורי ורבי רש"י ז"ל ורבותינו בעלי התוס' ז"ל שהסכימו לפירושו כי לולא פירושו הייתי מפרש דקאי על חיוב האכילה [הגה"ה. והשינה בסוכה איש ואשתו היינו שידורו יחד. ולהכי בשעת העבודה בין ביום לאכילה ובין בלילה הכהנים שהיו ישינים בעזרה היו פטורים מלמעבד שם סוכה. כיון שא"א להיות שם עם נשותיהם] בסוכה. וסד"א הואיל וכתב תשבו כעין תדורו מה דירה סועד האיש ואשתו אף סוכה והנהו כהנים הואיל ובני העבודה נינהו וחייבים לאכול כל חטאות הצבור ויחידים בעזרה ואשה בעזרה מנין. כדאיתא מס' קדושין ד' נ"ב ע"ב לא ליחייבו כלל בסוכה ואפילו בחיוב שינה בסוכה. קמ"ל נהי דפטורי בשעת עבודה מלמעבד סוכה בעזרה ולאכול שם קדשי קדשים בלא שעת עבודה חיובי מחייב. אבל מכח מניעת התשמיש מעולם לא ס"ד למיפטרינהו כדהקשה השואל שם שהרי אף בהדירה אין רשאי' להזדקק לנשותיהם כמו אבל דבאמת מההוא טעמא פשיטא ליה דחייב. ודוק:

דף ד.

תוס' ד"ה ולא אוציא את הגוסס. עיין בדבריהם כי מה שהניחו בצ"ע. צריך לי עיון לפום רהיטא. שהרי רש"י בחומש פי' והעמידו לנערך לפני הכהן ויעריכנו לפי השגת ידו של נערך. [וי"ל דלהתוס' קשיא הפשטות דקרא קאי על המעריך וק"ל]. וכן הרמב"ם סתם מפסק שהנערך צריך עמידה כדין ע"ש פ"א הלכה כ"ג. וכן הוא להדיא דף ו' ע"ב בגוסס שהעמידה קאי על הנערך. וא"כ אדרבה אי קשיא הא קשיא מה קאמר רבא סד"א הואיל וכתיב והעמידו לפני הכהן ולא כהן לפני כהן. דלהכי לא יהא כהן מעריך הא קאי על הנערך. וי"ל דאם מעריך את עצמו שפיר שייך ולא כהן לפני כהן:

דף ה.

תוס' ד"ה ימכר. והא דלא קמשני וכו' ר"ל דלישני כגון שהמקדיש אמר וכו'. ולאותו פלוני המחויב בנדר להביא עולה ימכר בהמה זו לצורך עולה ואז יהא הפלוני יוצא בבהמה שלמה וק"ל:

דף ו.

תוס' ד"ה תני חדא. והדר רושמים ע"ז וכנראה שהם דברים כפולים. ולא ידענא מדוע נקטו בדבור שני בלשונם וכגון דליכא רפיון ידים כגון מן המלח ולא בפשוט כגון בסוף. ומ"מ לר"מ אין מקבלין. ואולם כל עיקר קושי' זו אינה עולה למאי שמסקו בדבור הקודם ד"ה אלא מעתה שכתבו ושמא טוב לפרש דרבא הדר ביה למסקנא זו מהא דאמר מעיקרא דהלכתא כר"מ מקרא דלא לכם ולנו דא"כ אך טעמי' דר"מ רק בערכין מג"ה. אבל לב"ה מודה דנודרין ופשיטא דא"א למוקים חדא כר"מ. אלא קושייתם אם נאמר כמשמעות הפשוט דעיקר טעמיה דר"מ מלא לכם וק"ל:

תוס' ד"ה משבאת ליד גבאי א"נ י"ל שהיה סבור וכו'. כוונתם מבוארת שם בב"ק מטעם מקדיש דבר שלא בא לעולם ע"ש וק"ל:

שם תוס' ד"ה עד שלא בא בסופו. ואור"י וכו'. רק שיהא צרכי צבור. ובעמוד א' כתבו בד"ה משבאת ודוקא לדבר מצוה. ואם לא יהיו דבריהם סותרים ע"כ דצרכי צבור נמי דבר מצוה קרו לי' וצ"ע בפוסקים:

שם תוס' ד"ה כי פליגי. קושייתם לענ"ד היא קושי' עצומה דמה"ת לא ליחשב נדר וערך מלוה ויחול מיד הא בעי עמידה בדין עם הנערך. ותו דמה בכך דמיחל מיד סוף כל סוף אינו חייב אלא דמים ולא דבר מסוים כהקדש. וכתבו וי"ל. עיין לשונם כי הוא מגומגם. ויראה לענ"ד דצ"ל וי"ל דנקיט היזק משום דמשמע אהיזק לחודי' פליג משום דקתני חיוב בתשלומין. ור"ל דלהכי משמע להסוגי' דלא פליגי כי אם בהיזק מדמסמך ר' יוסי ההיזק בסוף ומסיים ואם הזיק חייב משמע דבאינך תלתא כמו דלא פליגי במוקדשין לפ' במעריך ונודר. ושוב נתנו טעם וכתבו ובנודר ומעריך שמא יחיל מיד (ואפשר משום דאמירה לגבוה חשיב כמסירה להדיוט להכי אין דין מלוה עליו) ולהכי גובה מן היורשים. כצ"ל כנ"א. ושוב כתבו ונודר ומעריך איצטריך כלומר כיון דל"פ עמו מדוע נקיט להו כלל. וכתבו דסד"א וכו'. וא"כ ומקדיש נקיט להורות דבין נודר ומעריך שוה להקדש בזה. וק"ל. אבל צ"ע שבדף ק' חישב ערכין ודאי מלוה ע"פ. ולהכי נלענ"ד דהכא

נמי איירי כמו בדף כ' שעמד בדין וחייבוהו ואין צריך יותר. משא"כ אם היזק שזה צריך שומא כמה הזיק ובתוך כך מת ולהכי חשוב מלוה ע"פ:

דף ו:

כותי שהתנדב וכו'. אף דבעמוד א' מבואר דדבר מסוים אין מקבלין מהם לבדק הבית. מבואר דבית הכנסת שאני. וכן מבואר הרמב"ם לשיטתו מה דנאמר עמוד א' כותי שהתנדב קורה ג"כ דוקא לבית הכנסת. והטעם דקדושה קיל מבית המקדש. וקצת צ"ע בפוסקים דכמה פעמים מדמינן ולמידין בה"כ מבית המקדש משום דנקרא מקדש מעט:

דף ז.

פשיטא ע"כ לומר אף דיש פלוגתא דתנאי אי עובר ירך אמו הוא לגבי בהמה לגבי אדם פשיטא לי' דגופה הוא. וצ"ע. ועיין ח"ר חולין נ"ח ועיין ב"ק מ"ז תוס' ד"ה ועכ"ז צ"ל דבאדם יותר פשיטא לו מדמעורה בטבור דגופה הוא כמו ביצה המעורה בגידים:

שם והא הוי עובדא וכו' מידי דהוי וכו'. תימא לי לפום רהיטא מי הכריחו להכי הא מסיק בשם ר"נ דמחללינן שבתא מספק אלמא במיעוט יש במציאות דחי. ואמאי לא משני דההוא עובדא הי' מן המיעוט. ובע"כ דההוא ספק אינו אלא אם מקרעין כריסה מיד ביציאת נשמתה דכולי האי ואולי אפשר דחי. אבל אם יש המתנת זמן עד שיצא מעצמו דרך לידה אין שום אפשרות דליחיי ומוכרח לשנות מידי דהוי. וק"ל. ועיין תשובת שבות יעקב חלק א' סי' י"ג:

דף ז:

ואמר רבא בפיאה נכרית. לענ"ד צ"ל תו אי דמחובר בה לא קמבעי' לי' כי קמבעי' לי' וכו'. וכן מבואר בסנהדרין וק"ל:

שם תוס' ד"ה בעידנא ע"ש תירוצם. ויש לתמוה דא"כ העני והעשיר נמי בהכי איירי שהי' עני בשעה. שהעריכו והעשיר מ"מ חייב בערך עשיר ובגמ' שם יליף טעמו מדכתיב אשר תשיג יד הנודר. והרי מקרא זה על שעת הערך קאי. ועיין ברמב"ם פ"ג מה' ערכין ובלח"מ שם כי תירוצו על תמיהת התוס' צ"ע והיא דחוק. [ומ"מ לענ"ד כיון אל האמת]. ובפרש"י דף י"ז ע"ב משמע ודאי כדעת הרמב"ם שהרי כ' אשר תשיג יד הנודר דמשמע בתר שעת נדר אזלינן:

דף יא.

תוס' ד"ה מנין לבכורים. עיין ספר צ"ק תחילה יפה פירש והגיה. אך מה שהגיה לבסוף בציון בא"ד וכל ז' המינים. לא יכולתי לעמוד על כוונתו אבל כוונת התוס' מבוארת ת"ל לו מבלעדו. דהר' אלחנן נמי רצה להוכיח דלא כפסק רש"י דשיר דרב מתנה ודמשנה בכורים אחד. והקשה דא"כ איך מתורץ המשנה דאיירי בכל ז' מינים. א"ו דשיר דמשנה לחוד ואינו אלא לשמחה בעלמא. ומפני שבתוס' כבר מיאנו בפי' הרבי מחמת קושייתם ויש תימה. לכן כתבו דבלא זה אין לפרש וכו' וכתבו נמי והא דתניא וכו' אין לפרש וכו' כצ"ל ול"ק מידי כלומר קושי' הר' אלחנן ולא כל מה שדקדקו על תרי הברייתות שהביאו וק"ל:

דף יא:

אי לימא דעולת חוב מי הוי בי"ז בתמוז בטל התמיד אלא לאו דעולת נדבה. אין להקשות במוצאי שבת מה עולת נדבה. כי יום א' נקרא מוצאי שבת כמו ששנה ראשונה דשמיטה שהוא שנת שמינית נקראת מוצאי שמיטה כמבואר ברש"י ז"ל ומוכרח בסוגי':

דף כ:

תוס' ד"ה אע"פ שחלטו כהן. וצ"ל דאין ה"נ וכו'. קשיא לי מאוד בדבריהם חדא מה זה שכתבו מיהו הוא הפסיד שכרו והוי כמו מתה או נשבר. דהא מבואר בהפוסקים דמה שהפסיד שם שכרו היינו היכא דלא נהנה בביאתו על החמור עד אמצע הדרך. משא"כ בבית אפילו נפל מחויב ליתן לו שכירות מזמן שדר בו כמבואר סי' שי"ב וש"י. תו קשיא לי דאלו לשיטתם דאיירי בבית זה ומיהו הוא הפסיד שכרו. ואף שאפשר ר"ל הפסיד שכרו על העתיד. מ"מ קשיא סיפא דקתני נתצו חייב להעמיד לו בית ולדבריו ע"כ אפי' בשרוצה להפסיד שכרו. ואי בדאמר בית זה' הא כי נפל אזדא ליה כמבואר בב"מ ובש"ע. וכי תימא דהכא גרע מנפל ממילא משום דהוי כמו שהפיל בידים ממש דפסקו הפוסקים שם דאם עבר וסתרו חייב להעמיד לו בית אחר. וה"ה הכא על פי פרש"י ז"ל דמזלו של משכיר גרם א"כ קשיא רישא. דהא מוחלט כיון דאסור בהנאה הוי כמו מתה ונמי נימא דהוי כמו דהמית והפיל בידים דהא עונותיו גרמו ויהא חייב נמי להעמיד לו בית אחר. וצריכנא לדחוקי בדבריו מאוד ולומר דבזה שני רישא מסיפא. דברישא כיון דהבית עדיין בעין ומה שאסור בהנאה הוא היזק שאינו ניכר. נמצא אף דנחשוב כאלו אוסרו בהנאה משום זה אינו חייב להעמיד אחר. דהא קיים לן בח"מ סי' שפ"ה היזק שאינו ניכר לא

שמי' היזק. ואף דמדרבנן חייב היינו רק קנס ודוקא במה דעביד בידים. משא"כ בסיפא דהוי היזק הניכר וכיון דחשיב כאלו עשאו ונתצו בידים לכך חייב. אבל גם זה קשה דיהי' פי' רש"י ז"ל עיקרן של טעם החיוב דיהא חשיב משום זה כאלו הפיל הבית חדא מאן יימר דלמא עון השוכר הי'. ותו דלו יהא של משכיר הא אינו אלא גרמא ופטור ודין המוזכר דבהפיל בידים חייב תמיד הלא אינו אלא משום מזיק (ובאמת דגם שם קשיא לי לפום רהטיא דהא קיים לן שמין השברים לניזק ודוק) ואם איירי בבית סתם הי' נראה בפי' רש"י דלא פי' דברים אלו כי אם לאפוקי מסברת הפוכה דלא נימא הרי מזל השוכר גרם בעונותיו. אבל אי איירי בבית זה שיהא טעם זה עיקר החיוב צ"ע. והרמב"ם כפי הנראה לא העתיק תוספת' זו בהלכותיו. וצ"ע:

דף כג:

תוס' ד"ה ערב תנן וכו'. תמה אני מה תמיהתם הא בעמוד א' מבואר אטו כל דמגרש בבי דינא מגרש. ופשיטא דאם גירש בלא ב"ד שגובה מלקוחות ולעולם י"ל כי מגרש בב"ד מי שמכר מנכסיו מוכרח לידר:

דף כד:

ת"ש ולא גואלין אחר היובל פחות משנה בשלמא לשמואל. ועיין פרש"י והוא מגומגם דאיך קמ"ל מתני' זה דהא אף אם הקדישה ביובל אינו מוקדש אכתי הא אם הקדישה בתחלת שנה שאחר יובל הא מותר לגואלו מיד ומאי ולא גואלין אחר היובל פחות משנה. ואין בידי ליישב אלא בדוחק דאחר היובל אין רצונו לומר אחר שנת היובל. אלא אחר ר"ה או יה"כ של שנת היובל שלזה יקרא היובל וקאמר ולא גואלין אחר היובל פחות משנה. דהיינו כל השנת היובל קרי לי' שנה שאחר היובל. ובפחות ממנו לא שייך דין גאולה מפני שאינו קדוש:

דף כח.

היכא דאמר וכו' ואם לאו אומר לו הגעתיך. פרש"י ז"ל דאמרו בעלים אתא גברא בחריקאי. לפי זה יש לתמוה דמשמע דברצון הבעלים תלי' מילתא. איבעי אומרים אתא גברא בחריקאי ואי בעי הם פודים וקודמים במה שאמר עשרים שהוא עם חומשו כ"ה. א"כ אכתי אם רצו מבעי' לי'. ומה ארי' דרצו מעיקרא ליתן חשבון המגיע לאחד ושלשים ודינר. לפיכך נלענ"ד דהטעם דאם לא רצו מעיקרא וכו' נמצא דבפדיון הבעלים אין ריוח

להקדש אומר לו הגזבר הגעתיך בעל כורחין דבעלים משום דקרנא תפרוק שפיר. עיין בסוגי' זו דף כ"ז ע"ב ברושם הבעלים אומרים בעשרים וכל אדם בעשרים וכו' ותבין:

דף לג.

ואמר ר"נ בר יצחק שש לנמכר ושבע לנרצע פרש"י ז"ל שהנרצע אינו יוצא עד היובל ואם נרצע ופגע יובל בשנה שמינית לרציעתו יוצא ביובל. ודברים אלו מתמיהים כמבואר במס' קדושין וכן פרש"י בחומש שביובל יוצא בין סמוך בין מופלג. ומה אריא שפגע בשמינית לרציעתו. [יעיין נמי מס' קדושין דף ל"ח בתוס' סוף ד"ה צא דלפירושם נמי יש לתמוה ככה וגם לא משמע כדפי' רש"י שמניח וצ"ע.] והברור שאין דברי ר"נ עולים אלא להמסקנא שבאמת מנו יובלות. וי"ל שפיר שאז כשעמד הנביא הי' שבע שנים קודם היובל ואמר להם שיעשו כאשר צוה משה מקץ שבע שנים שיהא יובל ישלחו הנרצעים. ומה שפי' רש"י ואם וכו' יפגע יובל וכו' ר"ל אף אם פגע בשנה שמינית לרציעתו. ומכ"ש הנרצעים מקודם שנה זו שעמד בה הנביא. אבל למה דס"ד ומשני ההוא בתוכחה כתיב. והנביא הוכיחם על העבר שלא עשו כאשר צוה משה מקץ שבע שנים תשלחו הנרצע ודאי אין מובן לדברים הללו. וע"כ לומר שבאמת הי' יכול להקשות הכי אלא דעדיף מיניה מקשה והכתיב וכו' ועדיין לא נתקררה דעתי בכולו:

שם ברש"י ד"ה ללוקח הוי. לענ"ד ט"ס יש וכצ"ל דהכי תניא לעיל גאלה אחר מיד הקדש הגיע יום י"ב חדש ולא נגאל היה חלוט לו. והוא לעיל דף ל"א ע"ב. תו ברש"י ד"ה לכהנים נפקא. ולהכי נקט שנה שניה וכו'. כתב הצ"ק דברי רש"י קשים להולמן דאי משים הא לא אריא דה"ל למינקט שנה ראשונה משום דאי לשדה אחוזה מדמית לה בעי השלמה ומ"ה אצטריך וביובל יצא צ"ע עכ"ל. ולענ"ד ל"ק מידי דכיון דכבר הוקש לקולא דתרווייהו בתי ערי חומה ושדה אחוזה מה"ת דליבעי השלמה. בשלמא בשדה אחוזה השלמה בעי להיות נמכר לו לשתי שנים דוקא כדכתיב במספר שני תבואות. אבל בתי חצרים דכתיב גאולה תהי' לו שיוכל לגאל מיד מה"ת דליבעי השלמה הא איתקש לבתי ערי חומה לקולא דידיה ולשדה אחוזה לקולא דידיה לענין יציאת יובל. ומבין שני הקולות ידעינן דבשנה ראשונה יוצא ביובל מיד הקונה מן ההקדש. משא"כ בשנה שניה די"ל אי לבתי ערי חומה מדמית נחלט ללוקח. אבל בשנה ראשונה דא"א לומר כן דהא עדיין בידו לגאל מן הקינה שפיר ידעינן דה"ה דיוצא ביובל כדפי' רש"י דהא יש לו כח יפה שבשדות ודוק:

ותו כתב הצ"ק מוקדם להנ"ל בד"ה אמר ר"פ לא נצרכה אלא למוכר בית בבתי חצרים. כ' יש לדקדק למה נקט שנה שניה דא"נ פגע בשנה ראשונה נמי אצטריך ביובל יצא דאי לשדה אחוזה מדמית השלמה בעי ואי לבתי ערי חומה הא אמר רב ספרא לעיל ד' ל"א ע"ב דאינו יוצא. וקושי' זו באמת צ"ע. אבל נלענ"ד דשם דינא דרב ספרא לא מטעם דין מחודש דיש בבתי ערי חומה אלא מן הטעם דדין יציאת ביובל לא נאמר כלל לגבי בתי ערי חומה. וא"כ מן הצד של הדמיון לשדה אחוזה דיוצא ביובל. ומצד הדמיון לבתי ערי חומה שנגאל מיד ואינו צריך להיות ביד הלוקח שתי שנים. ממילא שפיר ידעינן דלא בעי השלמה. ואי אפשר לומר אי לבתי ערי חומה מדמית הא אינו יוצא ביובל דשם היינו טעמא דדין יובל לא שייך גבי'. וזה כבר ילפינן משדה אחוזה משא"כ בשנה שני' דגבי בתי ערי חומה דין מחודש דנחלט שפיר נ"ל אי לבתי ערי חומה מדמית נחלט לו. ועדיין צ"ע: